

ROMÂNIA ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE DIN PERIOADA 1918—1928

ION AGRIGOROAIEI

România întregită a dus — în condiții internaționale nu întotdeauna favorabile — o politică externă mai activă și a acționat, în cadrul unor alianțe bilaterale sau regionale, pentru apropierea între state și popoare, pentru construcția păcii europene. În acest sens, se poate vorbi de un salt considerabil în raport cu posibilitățile și realizările din perioada anterioară primului război mondial. Înțelegând prin independență nu o izolare sau o opoziție între interior și exterior, ci un anumit raport dinamic, o corelare organică între acești factori, Unirea din 1918 ne apare, prin ea însăși și prin consecințele sale, directe sau indirecte, un moment de cotitură, care marchează România într-o nouă etapă de dezvoltare. Economia a înregistrat sporuri însemnate și anumite modificări de structură. Industria a atins, în 1924, nivelul antebelic, s-a dezvoltat în continuare și, după căderea din perioada crizei economice, a cunoscut un avînd, cu nivelul maxim în 1938. Agricultură a continuat să rămînă ramura predominantă a economiei naționale, dar ponderea industriei a crescut; s-a mărit și îmbunătățit (cu excepția crizei din 1929—1933) comerțul exterior ¹.

Activitatea internațională a statului de la Carpați, Dunăre și Marea Neagră a devenit mult mai intensă, mai complexă. S-au lărgit considerabil relațiile politice, economice, culturale etc. dintre România și alte țări. Evoluind pe plan intern în cadrul democrației parlamentare burgheze, în domeniul relațiilor internaționale România împărtășea punctul de vedere prin care statele mijlocii și mici pot să aducă o contribuție mai însemnată la opera de pace și securitate. Diplomația noastră s-a angajat în această acțiune, înțelegînd să colaboreze cu marile puteri pe baza respectării egalității în drepturi, ca state independente și suverane ².

---

¹ *Progresul economic în România*, Editura politică, București, 1977, p. 228; Emilia Sonea, Gavrilă Sonea, *Viața economică și politică a României, 1933—1938*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, p. 84; Ion Agrigoroaiei, *Considerații privind locul perioadei interbelice în istoria României*, în „Anuarul Institutului de istorie și arheologie «A. D. Xenopol» din Iași, t. XIX, 1982, p. 81-94.

² Gheorghe Zaharia, Constantin Botoran, *Politica de apărare națională a României în contextul european interbelic 1919—1939*, Editura militară, București, 1981, p. 59.

Alături de factorii menționați, în promovarea unei politici externe mai active un rol ce nu trebuie neglijat l-au avut acei oameni politici și diplomați români care au acționat cu competență și pasiune, dând consistență și strălucire unei activități puse în slujba intereselor fundamentale ale națiunii.

Nu intră în obiectivul nostru prezentarea, fie și în linii generale, a politicii externe promovate de România; urmărim numai să evidențiem câteva direcții și elemente semnificative pentru creșterea, într-o anumită perioadă, a activității internaționale desfășurate de statul român.

România era membru fondator al Societății Națiunilor și urmărea cu deosebită atenție aplicarea art. 10 al Pactului: „Membrii Societății se angajează să respecte și să mențină, contra oricărei agresiuni externe, integritatea teritorială și independența politică prezentă a tuturor membrilor Societății“. Din primii ani de activitate a Societății Națiunilor, strădaniile României au vizat democratizarea și creșterea rolului forului de la Geneva, prin reafirmarea ideii ca la baza activității sale să stea principiul egalității statelor membre și prin sporirea puterii de inițiativă și decizie a țărilor mici și mijlocii. „Democrația a pătruns în viața internațională — spunea N. Titulescu — prin Societatea Națiunilor și datorită ei toate statele sînt egale în fața legii“. Așa cum s-a observat³, analiza activității desfășurate de România la Societatea Națiunilor oferă semnificative exemple privind creșterea rolului statelor mici și mijlocii în viața internațională, față de perioada anterioară primului război mondial.

În mod deosebit, s-a acționat în direcția reglementării pe cale pașnică a diferendelor internaționale și a reducerii armamentelor⁴, și, pe alt plan, în direcția reprezentării mai echitabile a statelor mici și mijlocii în Consiliul Societății (direct sau indirect, prin intermediul unor grupuri de state: Mica Înțelegere, țările scandinave, statele membre din America Latină). Unele din aceste probleme nu au primit rezolvarea cerută de diplomații români, dar s-au obținut rezultate la care și-a adus contribuția sau la care a aderat și statul român. Interzicerea războiului prin Pactul Briand-Kellogg (România a aderat la Pact și la Protocolul de la Moscova) constituia un nou stadiu în dezvoltarea dreptului, conținând norme juridice ce prohibeau agresiunea⁵. Titulescu considera că Pactul Briand-Kellogg completa Pactul Societății Națiunilor din punct de vedere al renunțării la dreptul legal de a face război, iar Pactul Briand-Kellogg trebuia să fie, la rîndul său, completat cu norme referitoare la soluționarea pașnică a conflictelor dintre state. „Desigur că — aprecia Titulescu — dreptul păcii va trebui să se ocupe și de condițiile de aplicare a sancțiunilor internaționale și să stabilească limitele ce tre-

3 Mihai Iacobescu, *Inițiative și preocupări ale României la Societatea Națiunilor*, în „Anuarul Institutului...“, t. XVIII, 1981, p. 333-352.

4 Vezi, pe larg, Gh. Matei, *Dezarmarea în contextul problemelor internaționale și atitudinea României (1919—1934)*, Editura Academiei R.S.R., București, 1971.

5 Ion M. Oprea, *Nicolae Titulescu*, Editura științifică, București, 1966, p. 164-165. Eliza Campus, *Din politica eternă a României 1913—1947*, Editura politică, București, 1980, p. 304; Ion Grecescu, *Nicolae Titulescu. Gîndire și acțiune*, Editura politică, București, 1980, p. 55.

buiesc respectate în această aplicare⁶. Ca o reacție față de apariția și intensificarea manifestărilor gresive, diplomația românească, prin glasul strălucitului său reprezentant, N. Titulescu, a cerut cu hotărâre și a revenit mereu asupra necesității adoptării sancțiunilor care să oprească, cât mai repede cu putință, orice agresiune și să pedepsească pe agresor. Și din acest punct de vedere, statul român a adoptat o poziție activă, plină de răspundere față de securitatea europeană și pacea indivizibilă a lumii.

În ce privește reprezentarea în Consiliul Societății Națiunilor, aceasta s-a lărgit în favoarea statelor mici și mijlocii. Mica Înțelegere și-a trimis, încă din 1922, un reprezentant în Consiliu, iar în 1926, când numărul membrilor nepermanenți din Consiliu a sporit de la șase la nouă, România a fost aleasă pentru o perioadă de trei ani. De două ori consecutiv, în 1930 și 1931, N. Titulescu a fost ales președinte al Adunării Societății Națiunilor, fapt unic în istoria forului de la Geneva. Era o recunoaștere a meritelor celui care devenise o personalitate a vieții diplomatice internaționale și o prețuire a politicii promovate de România, situată în primul rînd al țărilor ce acționau cu fermitate pe frontul antirevizionist⁶.

În 1920—1921, pe baza unor acorduri bilaterale, Cehoslovacia, Regatul sîrbo-croato-sloven și România au alcătuit Mica Înțelegere, alianță ce-și propunea apărarea granițelor statelor respective. În 1921, se semnează convenția defensivă română-polonă, reinnoită în 1926 și 1931. România era singurul stat din Mica Înțelegere care avea un tratat de alianță cu Polonia.

În iunie 1926 s-a semnat la Paris tratatul româno-francez, cu caracter defensiv, care se referea, într-o manieră generală, la menținerea păcii și securității prin respectarea *statu-quo*-ului teritorial. România obținea promisiunea de ajutor din partea Franței, în spiritul Pactului Societății Națiunilor. Pentru diplomația română, tratatul ca și relațiile, în general, cu Franța, aveau o semnificație aparte, avînd în vedere comunitatea de interese de după primul război mondial⁷. În martie 1928 s-a încheiat Pactul de neagresiune și arbitraj între România și Grecia⁸.

Relațiile României cu marile puteri au prezentat un tablou complex. Pe noua hartă a Europei, statul de la Carpați, Marea Neagră și Dunărea de Jos deținea o poziție geografico-politică și strategică ce nu putea fi neglijată. Au prezentat, în continuare, un deosebit interes bogățiile pămîntului românesc, petrolul în primul rînd. În ceea ce o privește, diplomația noastră a acționat cu prudență în relațiile cu marile puteri occidentale; oricît de puternice au fost, în anumite momente, contradicțiile

6 Petre Bărbulescu, *România la Societatea Națiunilor (1929—1939). Momente și semnificații*, Editura politică, București, 1975, p. 139.

7 Eliza Campus, *op. cit.*, p. 393 și urm.; Viorica Moisuc, *Acte fundamentale ale statutului ipolitico-juridic al României în perioada 1918—1940*, în *Probleme de politică externă a omâniei 1918—1940*. Culegere de studii, II, Editura militară, București, 1977, p. 13 și urm.

8 Gheorghe Gheorghe, *Tratatetele internaționale ale României, 1921—1939*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980, p. 169-170.

dintre România și aceste puteri, sau una dintre ele, aceste contradicții nu trebuiau să pună în pericol sistemul general de tratate și alianțe de după primul război mondial, care ne garantau integritatea teritorială împotriva tendințelor agresive ale statelor revizioniste⁹.

În mod firesc, România întregită a manifestat un interes sporit în rezolvarea echitabilă a problemelor ce izvorau din importanța vitală a Dunării și Strimtorilor în dezvoltarea sa ulterioară, în raport cu noua sa situație geografică și cu noile posibilități economice.

În iulie 1921, România semnează convenția referitoare la statutul Dunării, care prevedea, între altele, navigația pe Dunăre liberă și deschisă, în condiții de deplină egalitate. Convenția confirma Comisiei Europene a Dunării (compusă din Franța, Marea Britanie, Italia și România) anumite drepturi și imunități avute înainte de război, săvârșind prin aceasta o mare nedreptate statului posesor al gurilor Dunării. România ar fi dorit desființarea acestei Comisii, dar și-a dat seama că nu putea fi încă obținută. Aceasta nu i-a împiedicat pe reprezentanții guvernului român să ceară respectarea suveranității. Astfel, la 9 decembrie 1926, în cadrul celei de-a 43-a sesiuni a Consiliului Societății Națiunii, atunci când guvernul englez (împreună cu cel francez și italian) exercita presiuni asupra României, N. Titulescu preciza: „Am onoarea să rezerv pentru guvernul regal al României toate drepturile pe care acesta le are în chestiunea Dunării, așa cum ele au fost precizate în trecut sau așa cum interesele țării ar putea să-l determine să le precizeze în viitor. Și voi încheia, la rîndul meu, spunînd că dacă Sir Austin Chamberlain nu dorește ca dezbaterile de azi să constituie un precedent nefavorabil pentru Marea Britanie, declar că nici eu nu doresc ca dezbaterile de azi să constituie un precedent nefavorabil pentru România, ale cărei drepturi în chestiunea Dunării sînt și rămîn depline“¹⁰.

România a semnat la Lausanne Convenția din 24 iulie 1923, care a statornicit, pentru o anumită perioadă, regimul Strimtorilor, cu unele condiții atunci favorabile pentru statul român¹¹.

Cerințele diplomației române erau în total acord cu cele ale păcii. „Politica externă a României — declara N. Titulescu presei în 1927, imediat după numirea sa, prima dată, ca ministru de externe — este dominată de concordanța perfectă între interesele României și interesele europene. Toate actele politicii externe ale României în trecut, toate actele politicii externe în viitor sînt și vor fi dominate de această idee (...). România dorește pacea, dar nu există pace fără ordine internațională. Porunca supremă a păcii este apărarea ei prin toate mijloacele (...). Cred că este nevoie de a stărui asupra acestui adevăr, pentru că el lămurește

⁹ Vezi și Ion Agrigoroaiei, *Nicolae Titulescu și relațiile României cu marile puteri*, în „Anuarul Institutului...“, t. XIX, 1982, p. 239-248.

¹⁰ Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice*, Editura politică, București, 1967, p. 215.

¹¹ Ilie Seftiuc, Iulian Cărtănă, *România și problema Strimtorilor*, Editura științifică, București, 1974, p. 293 și urm.

atitudinea noastră în orice chestiune privitoare la menținerea ordinii europene, dobîndită cu atît de mari sacrificii și suferințe“¹².

Istoriografia noastră a subliniat că Nicolae Titulescu a dominat diplomația română în aproape întreaga perioadă interbelică¹³. Personalitatea lui Titulescu nu este privită izolat, ci încadrată organic în efortul colectiv al națiunii române, de apărare a integrității teritoriale, a suveranității și independenței țării și de construcție a păcii europene. Momentul Titulescu — s-a spus — înseamnă intrarea diplomației române într-o nouă etapă: de la reprezentarea unui stat cu „interese limitate“ la participarea cu drepturi egale alături de marile puteri¹⁴. Momentul Titulescu este unul dintre cele mai fecunde din istoria României moderne și contemporane și, în același timp, unul dintre cele mai semnificative din istoria Europei interbelice. Titulescu a fost considerat în străinătate drept unul din cei mai capabili, mai iscusiți și clarvăzători diplomați¹⁵. „Nu fără temei — scria un apropiat colaborator al marelui diplomat — s-a putut vorbi de «momentul Titulescu» în politica externă a țării, cînd, pe de o parte, s-a ajuns să fie o politică aproape unanim acceptată și, în același timp, o politică independentă, bucurîndu-se de prestigiu în afară, o politică care dădea țării garanțiile posibile ale timpului, precum și prietenii care-i asigurau ordinea teritorială și suveranitatea“¹⁶.

După primul război mondial și desăvîrșirea unității de stat, în ciuda manifestării unor ingerințe occidentale, independența României s-a consolidat, iar rolul său în relațiile internaționale creștea, cu atît mai mult cu cît interveniseră modificări substanțiale pe harta politică a Europei. Statul român a dus o politică externă mai activă și a acționat în cadrul unor alianțe bilaterale și regionale, al unor foruri internaționale (Societatea Națiunilor, în primul rînd), pentru apropierea între popoare și pentru consolidarea păcii.

În anii '30, politica de securitate colectivă primea lovituri decisive iar sfera de acțiune a statelor mici și mijlocii se îngusta. Ca urmare a politicii agresive a statelor fasciste și a concesiilor făcute de marile puteri, România va fi izolată pe plan internațional și nevoită să ducă o altă politică externă decît aceea pe care ar fi dorit-o.

12 *Declarațiile d-lui Titulescu făcute reprezentanților presei*, în „Lumea“, 13 iulie 1927.

13 Vezi și *Titulescu și strategia păcii*, Editura Junimea, Iași, 1982.

14 Mircea Malița, *Diplomația românească în perioada interbelică*, în *Reprezentanțele diplomatice ale României*, vol. II, Editura politică, București, 1971, p. 17.

15 Ion M. Oprea, *op. cit.*, p. 87; Ion Grecescu, *op. cit.*, p. 137.

16 Savel Rădulescu, *Nicolae Titulescu*, în *Diplomați iluștri*, vol. I, Editura politică, București, 1969, p. 431-432.

LA ROUMANIE DANS LES RELATIONS INTERNATIONALES
DE LA PERIODE 1918—1920

R é s u m é

Après 1918, la Roumanie mena une politique externe plus active, dans le cadre des alliances bilatérales et régionales, des forums internationaux. L'indépendance de l'état roumain se consolida, son rôle dans les relations internationales augmenta par rapport à l'avant-guerre. La Roumanie eut une contribution plus substantielle au sud-est de l'Europe et dans l'édification de la paix sur le continent.

Pendant la IV-ième décennie, à la suite de la politique agressive des états fascistes et des concessions faites par les grandes puissances, la sphère d'action des états petits et moyens diminua ; aussi la Roumanie restera-t-elle isolée sur le plan international, seule devant l'agresseur.